

הלכות פסח סימן תמב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ח]

מגיד לקמן בפסח⁽²³⁾.

23) ובביאור הטעם שכתב השו"ע "שהרי נפסד צורת החמץ", כתב החו"מ (א"ח סי' קטז ס"ק ז' ו-ט) שהואיל ויחד את החמץ לקילור לרטיה או לאספליגית, אין החמץ נחשב כאוכל אפילו אם ראוי הוא לאכילה על ידי הדחק, דהרי הוא בכופת שאור שיחדרה לשיבה שאינו נחשב אוכל, ובפי שכתב השו"ע להלן (ס"ט).

[משנ"ב ס"ק ט]

כיון שנתעפשה⁽²⁴⁾.

24) ולפי זה, פת של נכרי שנתעפשה בפסח, ולאחר מכן באה לרשות ישראל, אין חיוב לבערה. אכן, הגאון מפת זו בפסח, מבואר מדבריו להלן (ס"ק מד) שאסורה, וכן כתב החו"מ (א"ח סי' קטז ס"ק יא). נאם שלא כדעת שו"ת בית אפרים (א"ח סוף סי' קלד) וחי' חתם סופר להלכות פסח (ס"ק ג' ו-ח) הסוברים שמותרת בהנאה.

ובטעם הדבר כתב החו"מ (שם), שחלוק החיוב לבער את החמץ מהאיסור ליהנות ממנו, שכן החיוב לבער נוגח כל עוד הוא חמץ, וכיון שהוא נפסל ופוקע ממנו שם חמץ, שוב אין חיוב לבערו, אבל איסור ההנאה אינו פוקע גם כשהוא פוסק מלהיות חמץ, לפי שחמץ הוא מן 'הנקבירין' [לדעת חכמים שסוברים שמצות ביעור אינה בשריפה דוקא] והנקבירין אפרם אסור, ואף לרבי יהודה שחמץ הוא מן 'הנשרפין', מ"מ כל עוד לא שרפוהו ולא נעשית מצותו הרי הוא אסור בהנאה.

[שעה"צ ס"ק טו]

שיש לומר שהוא רק מדרבנן⁽²⁵⁾.

25) אבל איסור ההנאה מחמץ זה, כתב החו"מ (א"ח סי' קטז ס"ק יא) שהוא מדרבנן, שכן לדעת חכמים חמץ הוא מן 'הנקבירין' ואפר הנקבירין אסור בהנאה, ואפילו לדעת רבי יהודה שחמץ הוא מן 'הנשרפין', מ"מ כל עוד שלא נשרף ונעשית מצותו הרי אסור בהנאה. אכן, הדפ"ג (א"ח סוף ס"ק יד) הסתפק בדבר זה, אם איסור ההנאה הוא מדרבנן או מדרבנן.

[שעה"צ ס"ק טז]

פקע הטקפה מנה⁽²⁶⁾.

26) והחו"מ (שם) כתב, שאין להשוות בין טומאת אוכלין לביעור חמץ, שכן טומאת אוכלין נוגחת בדבר שהוא אוכל, ומשנפסל הרבר מאכילה שוב אין הוא נדון כאוכל ופוקעת ממנו הטומאה, מה שאין כן חמץ לאחר זמן איסורו שבו אין האיסור תלוי אם החמץ הוא אוכל או לא, שהרי הוא נאסר אף בהנאה, ולפיכך משחל האיסור אין הוא פוקע גם אם החמץ נפסל לאכילה.

[שעה"צ ס"ק טז]

מגיד לקמן ופסח להנות לאחר פסח⁽²⁷⁾.

27) ובטעם הדבר כתב המקור חיים (ביאורים ס"ק ג), שכל הסיבה שהיבים לבער חמץ שנפסל לאחר זמן האיסור, משום שעבר בחמץ זה על איסור 'בל יראה' ו'בל ימצא', ולפיכך דינו כדיון חמץ שעבר עליו הפסח, אבל כשנפסל לאחר השעה השישית, שעדיין לא עבר על איסור 'בל יראה' ו'בל ימצא', אלא רק ביטל בחמץ זה מצות 'תשביתו' [ראה משנ"ב לקמן (סי' תמג ס"ק א)], אין דינו כחמץ שעבר עליו הפסח, והוא מותר בהנאה. וראה חו"מ א"ח סי' קטז ס"ק יב שהקשה על דברי המקור חיים, וראה מה שכתב על כך בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' טז.

[שעה"צ ס"ק י]

ועין שלחן ערוך הג' ז"ל⁽²⁸⁾.

28) שם ב"ב (ס"א), שגם אם נפסל החמץ לאחר השעה השישית חייב לבערו, שאף על פי שבזמן זה אין עוברים עליו ב'בל יראה' ו'בל ימצא', מ"מ יש חיוב לבערו מחמת מצות 'תשביתו', וכיון שחל עליו חיוב ביעור שוב אין הוא פוקע, ושלא כפי שכתב המקור חיים (חדושים ס"ק ד' וביאורים ס"ק ג). ואף שבמשנ"ב כאן [שכתב "אחר זמן איסורו"] סתם כדעת השו"ע הרב, מ"מ לעיל (ס"ק ז') סתם כדעת המקור חיים.

[משנ"ב ס"ק י]

דאי איתו ת"ב כבעור, דהוי כעפרא בעלמא⁽²⁹⁾.

29) ולענין חמץ מעובד שנפסל מאכילת כלב תוך כדי העיבוד, וחור ונעשה ראוי למאכל בגמר העיבוד, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ד').

[משנ"ב ס"ק יא]

מפני שראוי לחטע פה עפות אחרות⁽³⁰⁾.

30) ואם גם לאחר שנפסלה הפת מאכילת כלב עדיין ראוייה היא להחמיץ עיסות אחרות, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהר"ת י"ד סי' נז) ש"מ בטל ממנה שם חמץ.

והחו"מ כתב (א"ח סי' קטז ס"ק ב), שאם לאחר החימוע תחזור הפת המעופשת ותהיה ראוייה לאכילה, ובגון שנהיית חלק מהעיסה, לא בטל ממנה שם חמץ, ואם אינה חוזרת להיות ראוייה לאכילה, ולאחר החימוע מוציאים אותה מן העיסה, יש להסתפק אם דינה כחמץ, או שהואיל והיא עצמה אינה חוזרת להיות ראוייה לאכילה, אף היטעם שיצא ממנה וגרם לחימוע אינו נדון כחמץ.

ולענין שאר איסורים שנפסלו מאכילת אדם וראוי להטעם בהם, אם פקע מהם האיסור או לא, ראה: שו"ת זית רענן ח"א א"ח הלכה ד' סי' א'; פמ"ג א"א ס"ק יד; שו"ת נודע ביהודה שם; שו"ת אחיעזר ח"ב י"ד סי' יא אות ג; חו"מ י"ד סי' יב ס"ק ז'.

[משנ"ב ס"ק יב]

דוקא שנסקחה מאכילת קלב⁽³¹⁾.

31) והחו"מ כתב (א"ח סי' קטז ס"ק יא), שכיון שנסרחה קודם שהחמיצה, אין היא ראוייה להחמיץ עיסות אחרות, וכיון שכן, די אם נפסלה מאכילת אדם, וראה מה שכתבנו בשמו לעיל (ס"ק ה').

[שעה"צ ס"ק כה]

כיון שפשעת חמץ לא היה ראוי מעולם לאכילת אדם⁽³²⁾.

32) כוונת דבריו, שכל עוד שלא אפו את העיסה הלא אינה ראוייה לאכילת אדם, וכיון שנסרחה קודם האפיה, נמצא שהיא נסרחה קודם שהיתה ראוייה לאכילת אדם, ולפיכך דינה כחמץ נוקשה.

והחו"מ (א"ח סי' קטז ס"ק יב ד"ה תמ"ב) תמה על דבריו, שאף שאי אפשר לאכול את העיסה כל עוד לא אופים אותה, מ"מ בין שהדרך לתקנה באופן זה, היא נחשבת אוכל גמור גם קודם שאפואה, ואם כן כשנסרחה מאכילת אדם דינה כחמץ, הואיל וראוי להחמיץ בה עיסות אחרות.

[משנ"ב ס"ק לו]

והטעם בכל אלה, מפני שפסח נפסקה ציורתו, וקמי' שפסקו⁽³³⁾.

33) בביאור הדברים כתב החו"מ (א"ח סי' קטז ס"ק יד ד"ה תמ"ב), שהחמץ מתבטל ונהיה חלק מהבגדים והניירות, וזה דומה לחמץ שיחדרו לשיבה וטחורו בטיט שמותר לקיימו בפסח, כמבואר בשו"ע להלן (ס"ט).

הלכות פסח סימן תמו

באר הגולה יד

ד ברמא שם ד' מה
ה תוספתא שם ושאר
פוסקים ו טור בשם
הרמב"ם ושם

והרטיה והאספלינית והפריאק"ה שנתן לתוכן חמץ, (ח) מתר לקימן בפסח, שהרי נפסד צורת החמץ: ב' יתפת עצמה (ט) ששפשה ה' ונפסלה (י) מלאכל הכלב, (יא) ומלוגמא (יב) שנסרחה, אינו מקב לבער: ג' ב'גדים (יג) שפסדו אותם (יד) בתלביחשה (טו) וכן נזרות שדבקו אותם בקימן, וכל פיוצא בזה, (טז) מתר לקימן בפסח, שאין צורת החמץ עומדת: הגה ולכן מתר לזבך נזרות בחלון

באר היטב

ראוי לאכילה כולו, משא"כ בחמץ נקשה דאסור לה להשהותו לקפוחה אצ"פ שאינו מאכל אדם מי"מ נאוי לאכילה ע"י הדחוק, אחרונים: (ז) ששפשה, ואם נתעפש ונסרח אחר זמן אסור חיב לבער, מ"ט, ר"ב: (ד) בתלביחשה, וכתב הג"א: ומי"מ אסור להציע אותן הבגדים על השלחן, דחשיבן שיהיו קצת טהור לתוך הטאכל, דלפנימיה יש בהם קצת משעות מקטח תלביחשה, וכישי שאסור לפן קמח הפסח לתוך בגדים המבבסים בתלביחשה, וגם צעיפי-נשים הרגילים לתקן עם קמח יש להסירן בשעת אכילה, דשפא יפרו קצת טהם לתוך הפאכל, ע"כ. ובימי הרפי ראיתי גאונים מקמרים לעשות ג"כ צעיפי נשים קדם ל' יום, והח"י פתב דאין קפידא, כי אין דרך לפרו מהן שום דבר, ע"ש:

משנה ברורה

בבעור, אף אם לא בערו ונשתהא עד הוף הפסח חיב לבער אף שאז כבר נתקלקל, ויכדלקמה בסעיף ב' לענין פת ששפשה: (ח) מתר לקימן בפסח²³³, ולענין אכילה, יתבאר לקמן בסעיף ד': ב' (ט) ששפשה וכו', ודוקא ששפשה (יט) קדם זמן אסורו, דאם עפשה אחר זמן אסורו, אף ששפשה כל-כף עד שאינו נאוי לכלב, מפל מקום חיב (ע) לבער (כ) כינו שנתחלב פה קדם שנתעפשה²³⁴: (י) מלאכל הכלב, דאז אינו חיב לבער, דהרי כעפרא בעלמא²³⁵; אכל אם לא נפסל מאכילת כלב, אף שלאדם נתקלקל ואינו נאוי, מפל מקום עדין חיב לבער בחמץ גמור (כא) מפני שראוי לתמצ פה עפות אחרות²³⁶: (יא) ומלוגמא, הינו תחבשח עשויה

שערי תשובה

היה דמי"ש מחמת זעה בעלפא, וכי' באר-נעקב שהארץ לשיא ולמן עם חברו האנשים ו"ל, ועין בשו"ת ג"כ מ"ת סימן סד שפרא מדיקרי שלא נזהר לתקע עצמו לדבר-תלכה להסיר מחמת טעם זה ונאפלי בצדוק הדין תפסול, ועין בשו"ת בית-אפרים מ"ש בשם כהנמ"ח פ"ו שצדד להסיר ממכירת פאליץ¹, דמלא"ץ הוא חמץ גמור, ע"ש, וא"כ פה דמשכח מ"אש הכרי הח"צ דעובר קב"י וגם דאסור מח"ת אינו מביח לבער פסח פוסקים דנקטו מדיקבון, ומי"מ שם פארי שחמל לפי הענין, אם נתקלקל תרבה עד שאין נאוי לאכילה כלל אם לא וכו', ע"ש. וא"כ י"ל דח"צ יב"י במלא"ץ שושפחה טעמ' אלא דמי"מ צדון ראוי לאכילה קצת אחר שישטחו אותו, אך כשה שפדשה לה לפרות חטובים לא טעמ' טכ, וצ"ע:

באר הגולה

אסקי אדעמיהו שלא יפרו ולא נקרו ומקנה, ומאי יהובית מהא דאמרין; אם אי אתה יכול וכו' ובהו נאמר לו קף דיקבם, יש לומר יהאי קברא לא מהני לאוקמי ברשותה אלא משעה שקבאו לבית-דין ובית-דין מחליטים את המשכונן ברשותה דישאל, ואיני הכרינמי אם קבאו לבית-דין ואוקמי למשכונא בידיה לית מאן דפליג דהוא שלו ויזכר עליו, אכן בענינה מ"י בסקמא שפלה הזמן אינו נמים קדם פסח, ועד שהספיקו לשיא ולמן בזה ולגטר את הדבר פנים או בבית-דין היגיע ימי הפסח, פנדאי מצעטו אין נקנה המשכונן אצלו מטעם הקנאות המצקרא, כינו דהרי אסטקפא, והשפא קודאי לא ניתא לה האי וכתמא לזכות אותו לפי דיניהם ונאסר פתבאה וצפיד חובו, וכן מצאתי בספר-קנאים שכתב פ"מ בנדאי מצדו דדין זה חלו ג"כ ככלגמא דראב"ז ושאי פוסקים:

מקמח ותאנים וכי' צא בהם, שאדם לועס ונומן על-גבי המכה: (יב) שנסרחה, והינו נמי (כ) דוקא שנסרחה מאכילת כלב²³⁷, כמו קפח הנזר לזיל, ואם החמיצה ולבסוף נסרחה, (כג) אינו מתר לקימה אלא שנסרחה (כד) קדם פסח, פנ"ל גבי פח, ואם (כה) נסרחה קדם שהחמיצה, אפלו בפסח שרי, דכינו שנסרחה קדם שנתחפשה תנה לה פפת שנתעפש קדם זמן אסור: ג' (יג) שפסדו אותן וכו', רוצה לומר, אפלו (כו) סמוך לפסח: (יד) בתלביחשה, הינו אפלו (מ) אם נראה עליהן קצת ממשות החמץ: (טו) וכן נזרות וכו', הינו ג"כ אפלו אם ממשות החמץ נראה קצת מבחוץ; והטעם בכל אלה, מפני שכבר נסרחה צורתו, וקמו שמפריש²³⁸: (טז) מתר לקימן, מפל מקום אסור (כז) להציע בגדים המבבסים בתלביחשה על השלחן, דלפנימיה נמצא עליהן קצת ממשות מהחמץ ויש לחש שמא יפרו קצת מהן לתוך הפאכל, וכל-ישנן שאסור להניח בתוכן קמח של פסח, וצעיפי-נשים הרגילים לתקן עם קמח עד שנגעשין (כט) עבין קצת, שדרך לפרו מהן, אין ללקבו בשעת אכילה. (ל) והמדקדקים נוהגים שלא ללכס בגדים וצעיפים

שער הצי"ן

(יח) פוסקים: (י"ט) ועין בספר-קנאים שקבת שיש לומר שהוא רק מדקבון²³⁹ (וכדמות רצנה לענייה דעמי, דהא הנקרא מדפה טמאת אכלין לענין בעור חמץ, דאטר שם ונשפשת עם הטמאה וכו', וכן מוכח פ"רף, עין שם, ולענין טמאת אכלין פסק הרמב"ם בהדאי פירק ב' ממקאת אכלין תלכה י"ח דאפלו אם נטמאה הקדם, כינו שפסל מאכילת כלב פקע הטמאה מנה²⁴⁰, ולפי זה הנה אפשר לומר דאף מדקבון ליכא חיובא לענין בעור: זה אפשר טעם הרמב"ם שהשמיט דברי הירושלמי, דסבר דסמאי דקרייתות רף כא, שפמפו הוציא הרמב"ם דינו לענין טמאה, כמו שקבת הכסף-משנה שם, פליגא אהא דירושלמי: ועין בחדישי הרמב"ם על פוסקים שקבת שכן הוא דעת הרא"ה; אכן לדינא, בנדאי נקטינו מדברי שארי הראשונים, הר"ן והמגיד והתוספות ונרא"ש, דאפלו אם יזכו עד שפסל מאכילת כלב, אם הוא לאחר זמן אסורו, כינו שנתחייב קבר בבעור אסור בהנאה וחיב לבער, וכן סתם השלחן צדוק בסעיף ט, אלא שאינו קבאר בדקריהם קנדאי אם הוא מדאונתא או מדפנן, ודעת הגר"ז דהוא מן המורה, עין שם: (כ) עין במקור-חיים שכתב דדוקא אם נתעפשה בפסח גופא, אכל קדם פסח, אף שהוא לאחר שש, מתר לקימן ומתר להנות לאחר פסח²⁴¹, ועין שלחן-צדוק הגר"ז²⁴²: (כא) ר"ן, ומשמע ממגן-אברהם בסעיף קטן א' בבור שהתחיל יחמץ נקשה וכו' דהוא דאונתא, ועין בספר-מגדים, ובאפן זה שראוי לתמע עפות אחרות טעמ' דגם הוא מורה: (כב) אחרונים, דמקנאת הרב טעמי: (כג) אחרונים: (כד) עין בבאר הגר"א שכתב, דלדעת הרמב"ם והרא"ש וטעור, אפלו קדם פסח דוקא שנסרחה ולבסוף נתחפשה, והקמח פתב הפיח-יוסף פ"סן ט"ו, אכל לדינא צדאי נקטינו דקדם פסח ככל גר"ז שרי, וקמו שהסכימו כל האחרונים, הקמו שהביא הגר"א בצעמו רציה טפח שנתעפשה דהיה חמץ מקדם וכן מצרכת העבדנין, וכן מביח מדברי רב האי שהובא ברא"ש וטור לענין טריאקיה שמשעריבין בו חמץ קבש שחוק, ולפלא שלפי דברי הבידיוסף והגר"א, הרא"ש והטור סותרין דברי עצמן, שמתחלה הביאו דברי הירושלמי, ואחר-כך הביאו דברי רב האי גאון ומשמע שהם פוסקים לדברי, וכן הביאו דין דערבוב העבדנין ודין דפת ששפשה ולא הביאו שום דבר שסותרין זה את זה, ועל-בדרך שהנה נראה לעיניהם בפשיטות דכונת הירושלמי שמחמיר הינו נזקא בשעתיה זה בהוף הפסח, ועל-פן קצרו בלשונם וגם לפי מסקנת הרב המגיד אפשר דגם הרמב"ם מודה דאם נסרח קדם שחמץ, אפלו בפסח שרי, וכן הסכים הפ"ח לדינא: (כה) הינו שנסרחה גם מאכילת כלב, ואם נסלה מאכילת אדם לכו, עין בספר-מגדים שצדד לענין פת שנתקלקל בעור שהיה עשה ונפסל מאדם, דהוא רק נקשה כיון שבשעת חמוץ לא היה ראוי מעולם לאכילת אדם²⁴³, וכן דעת המקור-חיים, וכתב דגם סמך-אברהם סבירא לה ט"ו, עין שם, ובמלוגמא שהוא רק על-ידי מעורבות, באפן זה אפשר דלגברי שרי, וצדוק עיון: (כו) הינו אפלו תוף שלשה, שהרי הביא המגיד-משנה מקורו שדומה לצרכת העבדנין ששמן לתוכו צורות, והא דנקט 'תוף שלשים' הינו לדיקא קדם שלשים אף כדצק עבה טפר נאלה נכה, וכן פתב העל-דשבת דאף בתוך שלשה חמץ: (כז) מן טעמ' מוגד'א: (כח) מגן-אברהם ואלה דברי הגר"ז, ואפשר שגם החוק-נעקב מודה בזה, עין במחצית-השקל: (כט) חוק-נעקב והגר"ז: (ל) מנגמם נובע מפני-אברהם שהחמיר בשם הגאונים לגבי צעיפים:

הר"ג: 1 לתת.

הלכות פסח סימן תמב

תוף שלשים לפסח. (יז) *ויש מקמירין אם (י) [1] נראה מבחורין (תה"ד סימן ק"ו ופסקיו סימן קטס ומתרי"ט): ד ידבר (יח) שנתערב בו (יט) חמץ ואינו מאכל אדם כלל, או שאינו מאכל (כ) כל אדם כגון התריאק"ה וביצא בו, (כא) אף-על-פי שמתר לקנימו אסור לאכלו עד אחר הפסח; ואף-על-פי שאין בו מן החמץ אלא כל-שהוא (כב) הרי זה (ס) אסור לאכלו: הגה הל'קטן סימן תמו סעיף ד בהג"ה ותפאר (כג) דיש חולקים ומתירים אם (ט) נתבטל קדם הפסח, והכי קמא לך: ה"שקר שעושים מחטים ושעורים, (כד) חזקים לבערו, וכן (כה) אם העמיד בבינות (ל"א) [16] (כו) בחלא משכר שעורים או חטים, (כז) חזב לבערם:

ז שם ח הרה"ט בשם רבנו חם ב"ר ג' דפסקים

באר היטב

(1) נראה מבחורין. ולא נעשית קדם ל' יום. ויש פתב שהפסק יתא דק שלא יתא ממשות כלל כשיחבש. וזה אפלו אם נראה מבחורין לית לך בה. ואם יש מה שכתבון פחות מכתב. איצ לבער בכל ענין. כמ"ש סי"ח. מ"א. ותמקמיר לטחור מבחורין בטיט. תע"ב: (ד) אסור לאכלו. ומתר בהנחה נלא גרע מפת שעפשה]. מ"א: (ט) נתבטל. ויש פתב דאפלו להלש-חולקים יש לאסור באכילה פניה, דשמא חמץ מעמידו דלא מהני בטול קדם פסח, ע"ש. והח"י חולק עליו ומתיר אפלו באכילה, ע"ש [עין ח"י חמ"ז סי' יד דפסקי בצ"ע]:

שערי תשובה

[1] נראה. עב"ט. ועין בגור' כלל ד סימן יא, מה שנתנים כבוכיעם שמכמה הבגד פנימה שחין בבליה וזה קרוב לשער שני ביצים ואח"כ מבחורין עליו בגד העליון והופרין אותו וקשיטין אותו על האפנים עד שמתבטל ונעשה פוכע, אין לחש לאסור חמץ אצ"פ שבאה העסה לכלל שאור כיון שעשה בעשה ובטלו וכסה אותו בתפירות. ע"ש. ועין באו"מ מ"ה דסקינד רוטנברג (שהואל שם העמיק לשון הש"י והמש"ל סימן תלב) שכתב לזבב ולא תקשי טעמין. דקאן שאינו נראה מבחורין מהני בטול, אלא ח"ט"ט מהח"ד מבאר טעם אין נראה מבחורין טעום שנתבטל צורת החמץ. ע"ש [16] בחלא.

באור הלכה

(י) לבערו. ואית בה פרת ובל נראה ואם אית בה כחית בקדי א"פ, ואם נתערב בדבר אחר אסור כמו שאר הפירות חמץ, מהר"ל סימן צד: (יא) בחלא.

משנה ברורה

בתוך שלשים בחלב-חטה. אלא בשאר מינים שאינם מתמשה מיני דגן: (יז) ויש מקמירין וכו'. דסקי"א להו דכשנפר מבחורין (ל"א) מקרי צורת החמץ עומדת עדין אף שנתבטל, ואין התר לדידהו לענין דבוק נרות בחמץ אלא באפן שאין נראה מבחורין מהפסח. וכתבונ הנרות בחלון (ל"ג) צריף לדידהו לעשות הפצק בלילתו וזה מאד, ונקנים כל הפצק בין הדבקים, שלא יתנה מבצבך לחוץ כלל. מיהו, אם נעשו קדם שלשים יום, לכלי עלמא אין לחש אף שנתראה מבחורין, (ל"ג) מפני שפירא ככר נהקשו וקאיסי, ודמנו לפת שנתעפש עד שפסל מאכילת פלכ"ב, (ל"ד) וכן אם כל הדבוק של חמץ פגור היה פחות מפני"ת, אף בחוץ שלשים יום אין צריף לבער לכלי עלמא: ד' (יח) שנתערב בו. רצ"ה לומר קדם הפסח, ואפלו הכי אסור לאכלו, דחוזר ונעור בפסח: (יט) חמץ. הינו (ל"ה) חמץ מעליא, וכן על-ידי שנתערב אינו ראוי למאכל, דאי היה חמץ נקשה קדם שנתערב, מתר (ל"ו) להרבה אחרונים לאכל, ואפלו לשנתערב תוף הפסח: (כ) כל אדם. רק לחולים: (כא) אף-על-פי שמתר לקנימו אסור לאכלו. ואף שאינו ראוי לאכילה, מפל מקום כיון דהוא אכלו, אחשבה: (כ"ב) הרי זה אסור לאכלו. ומכל מקום בהנחה מתר כשנעשה הפעולות קדם פסח, וקמו בפת שעפשה, לציל בסעיף ב. ויענין רפואה, עין בסימן תסו שם באחרונים: (כ"ג) דיש חולקים ומתירים וכו'. סבי"א להו, דכיון שקבר נתבטל קדם פסח לא אמרינן דחוזר ונעור; אף מה שפ"ט וזהכי קמא לך הוא פלא, דהרי הוא פתב שם דהמתנהג להקל בזה ולומר שקבר נתבטל הוא רק פוקא כשנתערב לח בלח ולא כשנתערב רבש בגיבש? אחר-כך מצאתי שקבר התעורר בזה החמיר-משה: ה' (כ"ד) חזקים לבערו. ועובר משום כל נראה אם לא בערו; וגם יש בו פרת בשתתו (ל"ז) אם איפא פניית בכרי אכילת פת, ואפלו אי לית בה שעור זה, על-כל-פנים (ל"ח) טעם חמץ יש בו, וקמא לך: טעם פצק - דאורייתא. אם נתערב השקר (ט"ט) בדבר אחר, אותו הפעולות אסור בפסח. ועין בקרי-מקדים מה שכתב בה"ה: (כ"ה) אם העמיד. אפלו יש בהגביות ששים נגד החלא לא בטיל החלא, דדבר המעמיד אפלו באף לא בטיל: (מ) ולא עוד, שקל דבר המעמיד הרי הוא חשוב באפלו הוא בעין ממש. (מ"א) ולפיכך מידבש (שקורין מע"ד) שהחמיצו בשמרי דבש שבשל כל השנה, ודבש הראשון שבשל הנה חמץ משמרי שבר, וזה שבשל עקה רביעי או חמישי, וכן לעולם, (מ"ב) חזב לבערו אפלו מידבש האחרון, שקל אחר מהן, על-ידי המעמיד נעשה כל חמץ, (מ"ג) ובהו אין להקל לשתות אפלו ביום טוב אחרון של פסח, רק באותו מע"ד שאין בו חיש זה רק שנתבטל בכל-יחמץ, יש מקלין ביום-טוב אחרון לשתות מטעם דסתם פלים אינן בגי' יומין: (מ"ד) אכן במקומות שמבשלין המע"ד בכל השנה ביורות שמבשלין בו יין שרף, דהוי דבר חריף וחסך וניתנין טעם לשכת בפע"ד פנידע, לא מהני מה שאינו פנידע. ועין סימן תמו סעיף ה בהג"ה ובמשנה ברורה]. (מ"ה) וכל זה בפע"ד הראשון (הוא צמד) העמדן בשמרי שבר לכד [וכן מידבש השני בשמרי מידבש הראשון בלכד, וכן כלם], אבל אם בשמרי שבר בלכד (מה) לא היה די להעמידו, ועברו בו גם דבר אחר המעמיד שאינו חמץ ובהעשרת-העמד, הרי הוא מתר אף בשנתה בפסח אם יש בו ששים כנגד שמרי השקר, דכל זה וזה גורם (פרוש, אסור וקמ"ד) להעמידו הרי זה מתר אם אין בלח האסור בלכד להעמידו, כמו שנתפאר ביוה"ד-רעה סימן פז: (כו) בחלא וכו'. או בגין-שרף הנעשה מתבואה שהעמידה בשמרי שבר. אם העמיד הגביונה על-ידי קבה והיא נכבש תחלה בכל-יחמץ מע"ד לעת, אסור לאכלה ומתר להשהותה [רדב"ז]. ועין (מ"ו) באחרונים שמעצדים, דאם העמד קדם פסח, אין לאסר רק אם לא היה כגביונה ששים נגד הקבה, ובפסח דאסורו במשהו, אסור בכל גביונה: (כ"ז) חזב לבערם. בערב-פסח, (מ"ז) וכן אם שפכו על הגביות, אחר שפעשו ככר, יין-שרף כדי לחזקם, חזב לבערם

שער הציון

(ל"א) מגן-אברהם: (ל"ב) שם. תודמת-הדשן, וסיים שם דהמתמיר לטוח בטיט תבוא עליו ברה: (ל"ג) תודמת-הדשן: (ל"ד) הגר"ז בבאר דברי המגן-אברהם. עין שם; ועין במקור-הים מה שכתב בענין זה: (ל"ה) מגן-אברהם: (ל"ו) מגן-אברהם לקמן בסימן תמו סעיף-קטן ה ונדר-שלוס ונגר"ז וס"א-אדם. ויש בשם מהר"א חולק על זה בסוף סימן תמו: (ל"ז) הרה"ש: (ל"ח) מגן-אברהם: (ל"ט) מגן-אברהם בשם מהר"ל: (מ) מגן-אברהם בשם הרמב"ם: (מ"א) ושא"י: (מ"ב) מגן-אברהם ושא"י: (מ"ג) ועין בשערי-תשובה שאם עבר ולא מקרו יש לתתיו בהנחה אף לדעת השבות-יחזקב שמתמיר פניה, ויש לסמוך על זה, עין במקור חיים: (מ"ד) ושא"י: (מ"ה) מגן-אברהם ושא"י: (מ"ו) דאם יש בו די, אף ששפכו לו עוד מעמיד לא הוי דבר זה בכלל זה וזה מוכח נט"ז ושי"ך שם ביר"ד: (מ"ז) פתציות-השקל והרי-מגדים: (מ"ח) אחרונים בשם נתלת-שכבה:

תרגום: 1 תפר. (א) עיין בשערי-תשובה סעיף-קטן יא.

הלכות פסח סימן תמב

ביאורים ומוספים

וסיק ח) שאינו נחשב כנפסל לאכילה, וצריך לבערו, וכן כתב בשו"ת דברי מלכיאל (חיד סי' בב אות ח).

ואם רק על ידי פעולה כמיית ניתן להפריד את החמץ ולעשותו ראוי לאכילה, כתב בשו"ת חוון נהום (סי' מו) שאינו נדון כראוי לאכילה, וכן נראה מדברי החו"א (יריד סי' יב ס"ק ז ד"ה יש לעיין). וראה מקראי קדש (פסח ח"ב סי' נד), קובץ תשובות להגרי"ש אלישיב (ה"א סי' מט) ושו"ת אור לציון (ה"א סי' לב), שדעו והביאו דעות נוספות מהאחרונים בנדון זה.

[משנ"ב ס"ק טא]

וְאִם שָׁאַנּוּ רְאוּי לְאֶכְלָה⁴¹, מְקַל מְקוּם פִּינָן דְּהוּא אֶקְלוּ, אַחֲשֵׁבָה⁴².

41) והחז"א כתב (א"ח סי' קטז ס"ק ז ד"ה שם הי"ב) שאם לא ניתן להפריד את החמץ מהתערובת ולהחזירו למצב הראוי לאכילה, אין איסור לאכול את התערובת, ורק באופן שניתן להפריד אותו והוא יחזור להיות ראוי לאכילה, יש איסור לאכולה [אכן כתב החז"א, שבט"ז (ס"ק ח) ובמג"א (ס"ק טו) בשם התרומת הדשן מבואר שגם אם לא ניתן להחזיר את החמץ להיות ראוי לאכילה, יש איסור לאכול מחמת דין 'אחשביה', וראה חז"א שם (ס"ק ז ד"ה ה"ח א, וסיק ח ד"ה טבלאות), שנראה שמסכים קצת לדברי הט"ז והמג"א. וראה שו"ת הלכות (סכ"ז וס"ל), מה שכתב על סתירת הדברים בחז"א].

42) ובנדון האם לצורך רפואה מותר לאכול חמץ שנפסל מאכילת כלב, כתב היד אברהם (יריד סי' פד סי"ז) שמוותר, שכיון שאינו אוכלו אלא לשם רפואה, אין הוא מחשיבו כאוכל, וכן כתבו בשו"ת כתב סופר (א"ח סי' ק"א) והיד יהודה (סי' קג פ"י הארוך תהילת ס"ק ח), ובשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' צב) ובשו"ת מנחת שלמה (מהדורת סי' טה), מאיך, בשו"ת שאגת אריה (סוף סי' עה) כתב שאף אם אוכלו לשם רפואה אחשביה לאוכל, ולפיכך אסור לחולה שאין בו סכנה לאוכלו.

ותרופה שאינה ראויה לאכילה שמעורב בה חמץ כדי לדבק בו את התרופה, וכפי שמצוי היום בתרופות העשויות בצורת גלולות שהדומר המדבק אותן עשוי מעמילן חטה, כתב החז"א (א"ח סי' קטז ס"ק ח) שמוותרת אף לחולה שאין בו סכנה, ואין אומרים כאן 'אחשביה', שכן דעת האוכל אינה לשם אכילת החמץ המדבק, אלא לשם נטילת התרופה עצמה. [ואף שלפי מה שכתב החז"א בסוגריים שם נראה שהסתפק בדין זה, מ"מ כתב בארהות רבנו (ח"ב עמ' כו) בשם הגרי"י קניבסקי שלמעשה החז"א התיר].

גם אם לא נפסלה התרופה מאכילת כלב, אלא מאכילת אדם בלבד, כתב החז"א (שם) שהיא מותרת, שכן אינה ראויה לחמץ עיסות אחרות [ראה מה שכתבנו בשמו לעיל (ס"ק ה ו-יב)]. עוד בענין נטילת תרופות שמעורב בהן חמץ, ראה: שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' יז, שש"כ פ"מ הע' ה, בשם הגרש"ז איערבך, שו"ת אור לציון ח"ג פ"ח תשובה ג.

ולהשתמש בקרב לחות, סבון, איפור, תמיסה לעדשות מגע וכד' שיש בהם חמץ שנפסל מאכילת כלב, כתב בשו"ת אור לציון (שם) שאלה הן שמוותר, שאף לדעת הסוברים שסיבה כשתיה, אין היא נחשבת כשתיה לענין שנאמר על ידה 'אחשביה', וכן הורה הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ד סי"א), מאיך, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האישי ח"ג פניח אות טו) שאף שמעיקר הדין אין איסור להשתמש בדברים אלו, מ"מ משום חומרא דחמץ אין ראוי **המשך במילואים עמוד 6**

[משנ"ב ס"ק יז]

מְקַרְי צוּרַת הַחֲמֵץ עוֹמְדָת צִדָּן אִף שְׁנֵתִיפֵשׁ³⁴.

34) וביאר החז"א (א"ח סי' קטז ס"ק יד ד"ה תמ"ב) שהמקילים סוברים שכיון ששכבת הדבק דקה מאוד, היא בטלה ונהיית חלק מהחלון, וכשם שחלב חטה שכבסו בו בגדים הריחו בטל ונהיה חלק מהבגד, ואילו המחמירים סוברים שחלוק דינו של הדבק שבהלון מחלב חטה שכבסו בו בגדים, שכן הדבק בחלוק עשוי בשכבה עבה יותר מאשר חלב החטה הנמצא בבגדים, ודינו ככצק שטחו בו את הבית שצריך לבערו [כמבואר במשנ"ב להלן (ס"ק כח) בשם הירושלמי פסחים פ"ב ה"ב].

[משנ"ב שם]

מְפִי שְׁבוּדָאֵי כְּכָר נְתַקְשׁוּ וּמְאִיִּי, וְנִמְנָן לְפַת שְׁנֵתִיפֵשׁ צַד שְׁנֵפְסַל מְאֶכְלֵת פְּלִבֵּשׁ³⁵.

35) וביאר החז"א (שם ד"ה כתב המ"ב) שאין הכוונה שלאחר שלושים יום נתיבש הדבק ונפסל מאכילת כלב, שהרי אפשר להשורטו במים ויחזור להיות ראוי לכלב, ואם כן אף שלא השרו אותו שהוא חשוב כראוי לאכילת כלב [כשם שקמה שהחמץ נחשב חמץ אף על פי שאינו ראוי לאכילת כלב כמות שהוא], אלא שכיון שלאחר שלושים יום מאוס הוא בעיני בני אדם ומקצים אותו מאכילה, אין חובה לבערו. [וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק י ו-יב), שלדעת החז"א חמץ שאינו ראוי לחמץ בו עיסות אחרות, בטל ממנו שם חמץ אם הוא נפסל מאכילת אדם אף שעדיין לא נפסל מאכילת כלב].

[משנ"ב שם]

וְכֵן אִם פֶּל הַדְּבִיק שֶׁל חֲמֵץ פְּנִיךְ הֵיחַ פְּחוּת מְפִיִּת³⁶, אִף פְּחוּף שְׁלֵשִׁים יוֹם אֵין צְרִיף לְבַעַר לְבָלִי עֲלֵמָא³⁷.

36) והחז"א כתב (שם ד"ה תמ"ב), שרק חמץ הנראה מבחוץ מצטרף לבית, אבל חמץ הנמצא תחת הנייר אינו מצטרף, שכן דומה הוא לחמץ שיחדוהו לשיבה וטחוחו בט"ט, שאין צריך לבערו כמבואר בשו"ע להלן (ס"ט). וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק טו).

37) ואם דבק חלון ביותר מנייר אחד, ובכל נייר בפני עצמו אין כוית ובכלל הניירות יש כוית, כתב השו"ע הרב (סכ"ה) שאין החלון מצטרף, שכיון שהחלון מחובר לבית דינו כבית, ואין בית מצרף חצאי וית אלא אם כן עשויים הם להדבק יחד על ידי ביבוד הבית וכדומה, וכפי שכתב המג"א (סי' תס ס"ק ב).

[ביה"ל ד"ה ויש מחמירין]

וְנִמְנָן לְפַתִּי לְכַסְלָה פְּצַת הַשֵּׁטֶם מִמִּדְּקָא³⁸.

38) ומטעם זה, דעת הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ד סי"ז) שאין להדביק מדרעות רחוב בימים הסמוכים לפסח על ידי דבק העשוי מקמח ומים, שכן הדבק נראה מבחוץ.

[משנ"ב ס"ק יח]

שְׁנֵתִיפֵשׁ בּוֹיִשׁ³⁹.

39) ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק מג) בשם החז"א.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְרַק עֲלֵי־יָדֵי שְׁנֵתִיפֵשׁ אֵינוֹ רְאוּי לְמַאֲכָלוֹ⁴⁰.

40) ואם ניתן להפריד את החמץ מהתערובת והוא יחזור להיות ראוי לאכילה, כתב החז"א (א"ח סי' קטז ס"ק ז ד"ה שם הי"ב),

מילואים הלכות פסח סימן תמ המשך מעמוד קודם

בשטאטש, כאן) מבואר שאין חובה לעשות מחיצה אלא בפני דא
המץ של נכרי, ולא כשטפס אב בכלל יש חמץ של נכרי, ואם כן מנין
לומר שיש לעשות מחיצה בפני הספרים שבהם יש רק חשש חמץ.

19) והטעם שאי אפשר לעשות את המחיצה ביום טוב, אף על פי
שמבואר בשו"ע לעיל (סי' שטו ס"א) שמתיר לעשות מחיצה עראי
בשבת, ביאר הגר"ש אויערבך (ש"י פכ"ד הע' קל) שהמחיצה בפני
החמץ נחשבת כמחיצה המתרת שאסור לעשותה בשבת אף באופן
עראי (שו"ע ש"ס). והוסיף (ש"ס), שאף שהמחיצה באה רק להיכיר שלא
יאכל מהחמץ ואינה אלא ככיסוי בלבד, והרי כתב המשגיב שם (סי' ז)
שכל מחיצה שהחיתור שבה אינו מחמת שהיא מחיצה אלא מחמת שדא
משמשת ככיסוי אינה נחשבת מחיצה המתרת. מימ כיון שכוהל המועד
חובה לעשות דוקא מחיצה, לכן בשבת יש להחשיבה כמחיצה המתרת.

משתמש בו, אינו חייב לבערו גם לא מחשש שמא יבא לאוכלו. וכעין זה
כתב לקמן (סי' תמב ס"ק נא) לענין סלים של נצרים שיש חשש חמץ
בטדקים שבהם, שיש להטמינם בחזר שאינו רגיל לילך לשם.

ולענין ספרים שלא ברקוב מחמץ ויש חשש שנמצאים בהם פחרי
חמץ, כתב החו"א (ארי"ח סי' קטז ס"ק יח) שצריך לעשות בפניהם
מחיצה מחשש שמא יבא לאוכלם, כשם שמתעב זה צריך לעשות
מחיצה בפני המצו של נכרי אף כשלא קבל עליו אחריות ואינו עובר
עליו ביביל יראה. ואף שמבואר בגמרא (פסחים ו, ב) שאין צריך
לכטלם כיון שאינם חשובים ואינו עובר עליהם באיסור 'בל יראה',
מימ יש לעשות מחיצה כדי שלא יבא לאוכלם, משום שלגבי חשש
האכילה אין הבדל בין פחורים לחתיכות גדולות. והערך הגר"ש
אויערבך (הליכות שלמה פ"ה ארחות הלכה הע' 31) שבא"א

הלכות פסח סימן תמ המשך מעמוד 26

22) ואף על פי שכהא"ת מניח את הקמח לכלי מיוחד הוא אותו
לעיבוד העורות, ולכאורה היה צריך להיות דינו כדון 'כופת שאור
שייחרה לשיבוה', שכתב השו"ע להלן (סי' ט) שהואיל הייחדה
לישיבה מותר לקיימה בפסח, מימ כתב החו"א (ארי"ח סי' קטז ס"ק
ט ד"ה שם עריבת) שכיון שאף את כופת השאור הרי אסור לקיים
אם לא טחו אותה בטיט, לפיכך אסור לקיים את עריבת העבדנים,
שכן את הקמח הנמצא בה אי אפשר להחשיב כאילו טחו אותו
בטיט.

אופן אחר לחלק בין קמח שבעריבת העבדנים לכופת שאור, ביאר
הגר"ש אלישיב (הערות פסחים מה, ב) שבעריבת העבדנים אף על
פי שהוא רוצה בסרחונו של הקמח כדי שעל ידי כך יעובדו העורות,
מימ אין הוא מבטל אותו להיחשב דבר אחר, מה שאין כן בכופת
שאור, שכיון שייחרה לישיבה מבטל הוא את שם החמץ ועושה אותו
לכיסא.

מאוס ואין דרך להחמץ בו עיסות אחרות, מימ הואיל ושיין להחמץ
בו, לא פקע ממנו שם חמץ, וראה חו"א (ירד סי' יב ס"ק ז ד"ה מש)
שהסתפק בדון דבר שנפסל מאכילת אדם ונחשב חמץ מחמת שראוי
להחמץ בו, האם הוא דוקא דבר שהדרך להחמץ בו, או אפילו דבר
שאינו עומד לכך, אלא שהוא מיעד אותו לדמוץ. עוד ראה מה שכתב
בענין זה בשו"ת אחיעזר (ח"ב ויד סי' יא אות ו והלאה).

(משגיב סי' ו)

שקעורות גורמין לשמקריהן קמ"ד.

21) וכתב החו"א (ארי"ח סי' קטז ס"ק ו) שאף אם ראוי הוא לאכילת
כלב, מימ אם אינו ראוי לאכילת אדם, מותר לקיימו ווראה מה
שכתבנו לעיל (סי' ה).

(משגיב סי' ז)

דצדין נאוי לאכילה הוא קשמגיע זמן הפסח.

הלכות פסח סימן תמ המשך מעמוד 28

בעל החכם צבי היה מלגלג על אלו שהקפידו לקנות לכבוד פסח טב
שיצר בלי תערוכת חמץ.

ודעת הגר"ש קרליץ (חוט שני שם סי' ג עמ' צו) שטברת הבית מאיר
סברא מחודשת היא, שהרי אף אם העישן 'אחשביה', מימ אין הוא
מחשיב את החמץ אלא את העשן, ומימ דעתו היא שיש בעישן
סיגרויות אלו חשש איסור הנאה מחמץ בפסח. גם דעת הגר"ש
אלישיב (שבות יצחק פסח פכ"ד עמ' שיב, קובץ פסקים ותשובות
מהגר"מ גרוס סי' ע) שאין לעשן בפסח סיגרויות שמעורב בדון חמץ.
וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תסו ס"ק לג) בענין זה.

(משגיב סי' ט)

אחר כך מצאתי שפ"ק התעורר בנה התקדמי מ"ש.

43) ובביאור דעת הרמ"א כתב החו"א (ארי"ח סי' קיו ס"ק ד), שאפשר
שק בדמץ הראוי לאכילה אומרים 'חזר וניעור', אבל חמץ שאינו
ראוי לאכילה, שהטעם שאסור לאוכלו הוא משום 'אחשביה', אבל כל
שלא אכלו אותו אין הוא נחשב חמץ, אם הוא נתערב קודם הפסח אין
הוא חזר וניעור, שכבר נתבטל קודם הפסח.

אופן אחר לכאור את דברי הרמ"א כתב החו"א (שם סי' קיט ס"ק ד).

להשתמש בהם אלא אם כן יש להם הכשר לפסח. גם דעת הגר"ש
קרליץ (חוט שני פסח פ"ו ס"ק ב), שכאשר אין להם הכשר נוהגים
שלא להשתמש בדברים אלו בכלל אכילה. נראה הליכות שלמה שם
(ארחות הלכה הע' 63) שגם הגר"ש אויערבך השתמש בסמן הכשר
לפסח.

גם הפרי חדש כתב (ירד סי' קי) שאף לדעת הסוברים סיכה כשתיה,
הסך באיסורי אכילה שנפסלו מאכילת, לא 'אחשביה', החו"א (דמאי
סי' ד ס"ק יג) הסתפק בדון זה. ובשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ג סי' טב)
משמע שיש דין 'אחשביה' על ידי סיכה לדעת הסוברים סיכה כשתיה,
אולם כתב שלשם רפואה מותר למרחח משחה שמעורב בה חמץ
[אפילו לחולה שאין בו סגנה], שאין אומרים סיכה כשתיה כשהסיכה
נעשית לשם רפואה. וכפי שכתב המחנה אפרים (חי' על הרמב"ם הל'
מאכלות אסורות ד"ה עוד בדיון).

ועישון טבכ שמעורב בו חמץ שנפסל מאכילת כלב, כתב הבית מאיר
(סי' תסו ס"ח) שאפשר שמשום חומר דין חמץ יש לדון שהעישון
'אחשביה', ובענין זה כתב בשו"ת מהר"ם שיק (ארי"ח סי' רמב), מאידך,
המור וקציעה (בסוף הסימן) כתב שמותר לעשן טבכ זה, וכתב שאינו

מילואים הלכות פסח סימן תמב המשך מעמוד קודם

גורם, שכן כוחם של שמרי הדבש להחמיץ בא גם הוא משמרי השכר [וראה מקור חיים ביאורים ס"ק ו].

[משנ"ב שם]

מטעם דקתם פלים אינן בגי'ו'מ'ן⁴⁶.

46) וכפי שכתב הרמ"א לקמן (סי' תמו ס"ה) שאף על פי שבפסח עצמו אין לאכול דבר שנתבשל בבלי חמץ שספק אם היה יבן יומו, ואין אומרים את הכלל שישתם כלי אינו בן יומו נראה משנ"ב שם (סי' נח). והיינו שנתבשל קודם פסח, שאם התבשל בפסח עצמו אסור לאוכלו גם אם ידוע שהכלי לא היה בן יומו, וכפי שפסק הרמ"א שם (סי' י"א) מ"מ ביום טוב שני מותר לאוכלו. ובטעם הדבר ביאר המשנ"ב שם (סי' ס"א) שהואיל ויום טוב שני הוא מדרבנן, לא החמירו בו, ודיים בו סתם כלים כאינם 'בני יומם' בבשאר איסורים. [אבל בפסח עצמו החמירו בזה יותר מבשאר איסורים משום 'חומרא דחמץ'].

[משנ"ב ס"ק ט]

רק אם לא הנה בגבינה ששים נגד הפסח⁴⁷.

47) ואף שהקבה מעמידה את הגבינה ודבר המעמיד לא נאמר ביטול בשושים, ואם כן גם אם היה בגבינה יותר משושים לא היה לה להתבטל, ביאר המחצ"ש (סי' ט) והפמ"ג (אי"א ס"ק ט) שהואיל והקבה עצמה היא הנורמת את ההעמדה ולא החמץ הבלוע בתוכה, לפיכך אין לחמץ דין מעמיד.

על פי מה שכתב המשנ"ב לקמן (סי' תמו ס"ק לג) בשם כמה אחרונים, שאף לדעת הסוברים שיבש ביבש חחר וניער, אין זה אלא באופן שבישלו או אפו את התערובת בפסח, שבאופן זה החמץ נתן טעם בשאר התערובת בפסח, ובפסח הרי חמץ אסור במשהו, אבל ללא ביטול או אפיה אין איסור לאכול את התערובת, שכן כבר קודם הפסח התבטל החמץ. על פי זה ביאר החו"מ, שמה שכתב הרמ"א כאן שאם נתבטל החמץ קודם הפסח הרי הוא בטל ואינו חחר וניער, היינו אף בתערובת יבש ביבש, וכגון שלא בישלו או אפו אותו.

[משנ"ב ס"ק נה]

וְצִיָן בְּפִרְיֵי מִגְדִּים מֵה שֶׁתֵּבַב פְּוָה⁴⁴.

44) שם (אי"א ס"ק ח) כתב, שמשמע מדברי המהר"ל [שהוא המקור לדברי המשנ"ב] שהשכר אסור בפסח אפילו באופן שהוא פחות משישים מהדבר שהוא התערב בו, והקשה הפמ"ג הרי הרמ"א כתב לקמן (סי' תמו ס"ד) שבתערובת לח בלח אין אומרים 'חור וניער'.

[משנ"ב ס"ק נה]

שְׁקָל אֶחָד מִקֵּהוּ, עַל־יָדֵי הַפְּעֻמִּיד נִעְשֶׂה כְּלוֹ חֲמֵץ⁴⁵.

45) ואף על פי ששמרי השכר שנותרו בתערובת השלישית או הרביעית אין בכוחם להחמיץ לבדם, וההחמצה נגרמת גם על ידי שמרי הדבש שנצטרפו, כתב הערוך השלחן (ס"ב) שמימי אין להתיר משום זה וזה

הלכות פסח סימן תמוג תמד המשך מעמוד יח

איסור לטלטלה. וראה דעת תורה (בהערה), שבאופן זה שיש לו די מצות וקטנים מצויים הם ואפילו שלא בביתו, לכאורה יש להחיר לטלטל את המצה. [וראה כף החיים סי' שח ס"ק מב].

9) ולעמ"ן מצות שאפו אותן במפורש בכונה שלא לשם מצוה, האם מותר לאוכלן בערב פסח, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תע"א ס"ק יא).

ומי שאין לו חמץ ולא מצה עשירה לצורך הסעודה השמיה, אלא רק מצה, כתב החת"ס (חי' להל' פסח, בסוף חי' לפסחים - מובא בהלכות חג בחג פסח פכ"ז אות לט) שיקיים את הסעודה במצה, משום שמצות סעודת שבת היא מדאורייתא ודוחה את איסור אכילת מצה בערב פסח שאינו אלא מדרבנן [אבל אין להתיר משום זה גם לאכול מצה לסעודה שלישית, שהרי מחלוקת היא אם צריך לעשותה דוקא בפת, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' רצ"א ס"ה)].

[משנ"ב ס"ק ז]

כְּדִי שִׂיאֲכַל מִצֶּה לְחַצְבֵּין¹⁰.

10) ומטעם זה, כתב הגר"ח זנפולד (סדר ערב פסח שחל בשבת אות ו) שחצי עשה אחר הצות היום מחפלים מנחה בכל בתי הכנסת, ואין מתאחרים יותר מזה, כדי למהר לאכול סעודה שלישית קודם סוף השעה התשיעית.

מצטרף ללחם משנה, ביאר הגר"ח קרליץ (חסו שני שבת חיד קובץ עינים עמי' שסט) שאף על פי שמצה אסורה באכילה בערב פסח, מי"מ יש בזה חשיבות לסעודה במה שמונח לפניו ע"ד לחם.

ולטלטל את מצת המצה בשבת זו, כתב הפמ"ג (אי"א ס"ק א) שאסור, משום שבערב פסח אסורה היא באכילה מדרבנן, וכן מקפידים עליה שלא להאכילה לעשות או לתת אותה לנכרי, ולכן נחשבת למוקצה ומי"מ כשבתות שלפני כן, כתב הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדו"ק סי' י' הע' 4) שגם לדעת הפמ"ג מותר לטלטל את מצת המצה, מן שעומדת היא לאכילה אף שמקפיד עליה שלא לאוכלה [ויש לדמותה לבגד המיוחד ליום טוב, שאף שמקפיד שלא ללבושו בשבת, מי"מ אינו מוקצה מחמת זה], ואף בשבת זו לא נאסרת כטלטול אלא מהבוקר. מאידך, הדעת תורה כתב (די"ה גס), שכיון שהיתה ראוייה לאכילה בבין השמשות [ואף הנהגים איסור באכילת מצה מראש חודש ניסן הרי אינו אלא חומרא], שוב אינה נאסרת בטלטול, כיון שאין מוקצה לחצי שבת.

ואם יש בביתו קטן שאינו יודע לספר ביציאת מצרים [ולכן מותר להאכילו מצת מצוה], יש לו די מצות מצה לצורך הלילה גם אם יאכיל מצה לקטן, כתב בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב סי' עז) שאין

הלכות פסח סימן תמוג תמד המשך מעמוד 36

[ובלבד שלא יסחוט את שערות המברשת]. ולענן השימוש במברשת שונים בשאר שבתות השנה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שכ"ז ס"ק ו). ולגבי העלת שניים תותבות לאחר סעודת שחרית בשבת זו ולגבי הדרון אם הגעלתן היא מעיקר הדין ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תנ"א

קרליץ (חסו שני פסח פס"ו ס"ק ד) שאם אינו פסיק רישא שיצא דם, מותר להשתמש במברשת שינים יבשה כדי להסירם [אמנם אם היא רטובה יש אופנים שאסור משום 'סוחט'] הוסיף, שאם לאחר מכן נשארו במברשת פירורים, מותר לשטוף אותה או לנערה כדי שיפלו

